

Голові разової спеціалізованої вченої ради
в Національному технічному університеті
«Дніпровська політехніка»,
доктору наук з державного управління,
професору
ЛИПОВСЬКИЙ Н.А.

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

доктора наук з державного управління, професора Грень Лариси Миколаївни
на дисертаційне дослідження Гладкова Кирила Юрійовича
«Реформування публічного управління позашкільною освітою в Україні»,
подану до захисту в разову спеціалізовану вчену раду Національного
технічного університету «Дніпровська політехніка» на здобуття ступеня
доктора філософії в галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування»
за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»

Відгук складено на основі вивчення дисертаційної роботи, опублікованих наукових праць, а також матеріалів та документів, що підтверджують упровадження результатів роботи.

1. Актуальність теми дисертації, її зв'язок із науковими програмами, темами

Позашкільна освіта є невід'ємною складовою освітньої системи України, що забезпечує всебічний розвиток особистості дітей та молоді. Проте, як зауважує Гладков К.Ю., у процесі публічного управління позашкільною освітою спостерігаються певні прогалини, що пов'язані з недостатнім рівнем фінансування державних і комунальних закладів позашкільної освіти, застарілою матеріально-технічною базою, а також поступовою втратою актуальності змісту освітнього процесу через розвиток альтернативних напрямів неформальної роботи із дітьми та молоддю. Тому тему дисертації можна вважати актуальною з огляду на визначення конкретних шляхів реформування публічного управління позашкільною освітою з метою удосконалення її сучасного стану як самодостатньої освітньої підсистеми.

Визначення проблематики дослідження пов'язано з попередньою академічною та професійною діяльністю здобувача.

Актуальність дослідження підтверджується тим, що воно виконано з урахуванням положень національних стратегічних програм та стратегій розвитку у сфері освіти, культури, спорту та молодіжної політики, з урахуванням Регіональної цільової соціальної програми «Освіта Дніпропетровщини до 2027 року» та у межах реалізації науково-дослідних робіт: «Забезпечення стійкості, ревіталізації та розвитку територій і громад в Україні» (номер державної реєстрації 0122U002375); «Цифрова трансформація публічного управління» (номер державної реєстрації 0122U002236), що виконувались на кафедрі

державного управління і місцевого самоврядування Навчально-наукового інституту державного управління Національного технічного університету «Дніпровська політехніка».

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Структурно рукопис дисертації Гладкова К.Ю. складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 289 сторінок, з них 207 – основний текст, 11 таблиць, 29 рисунків та 12 додатків.

Гладков К.Ю. належним чином обґрунтував актуальність обраної теми, коректно визначив об'єкт та предмет дослідження, сформулював мету та визначив основні завдання дослідження, а сама дисертаційна робота носить комплексний характер, має достатню теоретичну основу.

Коректність визначення об'єкта та предмета дослідження, а також поступове вирішення поставлених завдань за відповідною структурно-логічною схемою сприяло реалізації поставленої мети. Належний ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх вірогідність забезпечені, зокрема, використанням широкої джерельної бази за темою дослідження: список використаних джерел налічує 232 найменування, з них 67 – іноземними мовами (англійська, польська, німецька, французька, фінська, латвійська, естонська, литовська, данська).

Вірогідність результатів і висновків дослідження забезпечуються відповідністю використаних методів дослідження його меті і завданням, якісним аналізом літературних джерел. Наукові результати дисертаційного дослідження всебічно обґрунтовані, є достовірними, мають наукову новизну.

У *першому розділі* дисертації «Теоретичні засади та напрями досліджень у сфері публічного управління позашкільною освітою» автором розглянуто позашкільну освіту як об'єкт публічного управління, досліджено об'єкт-суб'єктні зв'язки між органами державної влади, органами місцевого самоврядування (суб'єкти публічного управління) та системою позашкільної освіти (об'єкт публічного управління).

Розкрито понятійно-категоріальний апарат у сфері публічного управління позашкільною освітою, зокрема надано авторські дефініції понять «позашкільна освіта», «публічне управління позашкільною освітою», «реформування публічного управління позашкільною освітою».

Автором досліджено стан наукової розробки проблематики дослідження у вимірі педагогіки та науки публічного управління, предметом яких є окремі аспекти позашкільної освіти. Визначено, що об'єднання знань та зусиль у цих двох наукових сферах є необхідним для забезпечення комплексного підходу до досліджень, що мають на меті пошук шляхів реформування публічного управління позашкільною освітою в Україні. Також автором у рамках дослідження здійснено аналіз зарубіжного досвіду публічного управління

позашкільною освітою таких держав як: Польща, Німеччина, Франція, Фінляндія, Естонія, Литва, Латвія, Данія. Визначено, що тенденцією публічного управління позашкільною освітою є посилення ролі приватних суб'єктів у наданні послуг позашкільної освіти, а також врахування громадської думки при прийнятті рішень щодо розвитку позашкільної освіти.

Поряд з цим автором акцентовано увагу на питанні інтеграції позашкільної освіти з іншими суб'єктами, що розширює можливості для налагодження співпраці та втілення різних проєктів, направлених на задоволення нагальних потреб дітей та молоді.

У *другому розділі* дисертації «Сучасна система позашкільної освіти в Україні: публічно-управлінські, нормативно-правові та структурно-функціональні аспекти» автором здійснено ґрунтовний аналіз сучасного стану системи позашкільної освіти, що налічує понад 3,5 тис. установ системи освіти, фізичної культури і спорту та культури. Поряд з цим здобувачем акцентовано увагу на наявних проблемах галузі, що пов'язані із систематичним скороченням мережі закладів позашкільної освіти та кількості вихованців протягом останніх десяти років (2014-2024 роки); втратою людського капіталу в системі позашкільної освіти; «залишковим» принципом фінансування системи позашкільної освіти; втратою актуальності змісту освіти та застарілим підходом до організації позашкільної освіти; територіальною диспропорцією щодо доступності послуг позашкільної освіти для дітей та молоді.

Наведено структурно-функціональну характеристику публічного управління позашкільною освітою, виокремлено рівні публічного управління позашкільною освітою (вищий, центральний, регіональний, субрегіональний, місцевий) та висвітлено питання взаємодії системи позашкільної освіти з іншими сферами, зокрема молодіжною роботою, фізичною культурою і спортом та культурою.

Автором досліджено нормативно-правову базу сфери позашкільної освіти, що налічує понад 470 документів різного характеру та визначено, що частина з них потребує оновлення з урахуванням сучасних умов та курсу України та європейську інтеграцію, тоді як інші – скасування через невідповідність сучасному вектору розвитку позашкільної освіти. Зокрема, на думку здобувача, перегляду потребує спеціальний Закон України «Про позашкільну освіту» в частині визначення структури позашкільної освіти, типів закладів позашкільної освіти та основних напрямів позашкільної освіти в контексті задоволення сучасних запитів дітей та молоді. Також додаткового уточнення потребують такі аспекти як ліцензування освітньої діяльності у сфері позашкільної освіти та повноваження органів управління позашкільною освітою на регіональному та місцевому рівнях публічного управління. Поряд з цим Гладков К.Ю. виокремлює недостатній рівень нормативно-правового забезпечення позашкільної освіти на державному рівні, що зумовлене відсутністю державних цільових програм у відповідній сфері, та спричиняє фрагментарність у діях та рішеннях органів

державної влади та органів місцевого самоврядування на регіональному та місцевому рівнях.

Запропоновано авторське визначення понять: «мережа закладів позашкільної освіти», «механізм публічного управління позашкільною освітою».

У *третьому розділі* дисертації «Напрями реформування публічного управління позашкільною освітою в Україні» автором сформульовано концептуальні та практичні пропозиції щодо напрямів реформування публічного управління позашкільною освітою, що полягають у розвитку інтеграційної моделі публічного управління позашкільною освітою на основі міжвідомчої взаємодії, державно-приватного партнерства та державно-громадського управління, активізації міжмуніципального співробітництва у сфері позашкільної освіти та застосування кластерного підходу в системі позашкільної освіти.

Автором визначено, що інтеграційна модель публічного управління позашкільною освітою поряд із міжмуніципальним співробітництвом дозволяє оптимізувати мережу закладів позашкільної освіти та сприяє забезпеченню доступності відповідних послуг для дітей та молоді, зокрема через створення та функціонування центрів позашкільної освіти на базі закладів культури та молодіжних центрів та просторів.

Поряд з цим кластерний підхід в системі позашкільної освіти в контексті публічного управління дозволяє забезпечити комплексний розвиток освітньої галузі територіальних громад, ефективно та раціонально використання наявних ресурсів та формування конкурентоспроможних фахівців відповідно до актуальних потреб суспільства.

Запропоновано авторське визначення понять: «інтеграційна модель публічного управління позашкільною освітою», «міжсекторальна взаємодія в системі позашкільної освіти», «освітній кластер», «освітньо-виробничий кластер».

Наукові положення, висновки та рекомендації, викладені у дисертаційній роботі, обґрунтовані автором на основі логічного та структурованого викладення матеріалу, застосування відповідних посилань на джерела інформації, наявності численних ілюстрацій та таблиць. Кожен розділ завершується власним списком використаних джерел. Розділи роботи логічно взаємопов'язані та структуровані між собою. Висновки до кожного окремого розділу та загальні висновки є достатньо обґрунтованими. Оформлення дисертації виконано з дотриманням чинних вимог.

3. Наукова новизна одержаних результатів

Науковою новизною дисертаційного дослідження є те, що Гладковим К.Ю. *вперше* розроблено та обґрунтовано комплекс концептуальних підходів та практичних інструментів реформування публічного управління позашкільною освітою в Україні з урахуванням зарубіжного досвіду та сучасного стану системи позашкільної освіти в контексті післявоєнного відновлення сфери освіти на

основі розвитку інтеграційної моделі публічного управління позашкільною освітою як комплексної системи взаємодії різних суб'єктів публічного управління щодо координації, розвитку та забезпечення функціонування системи позашкільної освіти через міжвідомчу співпрацю, державно-приватне партнерство та державно-громадське управління. Надано варіації співробітництва територіальних громад у сфері позашкільної освіти, а також упровадження кластерного підходу в системі позашкільної освіти, що передбачає кооперацію та взаємодію різних суб'єктів (органів управління у сфері освіти, закладів освіти, приватного сектору та інститутів громадянського суспільства) через удосконалення горизонтальних (функціональних) та вертикальних (ієрархічних) зв'язків між ними.

Окрім цього, автором *удосконалено* підходи до координації діяльності різних суб'єктів публічного управління з метою консолідації можливостей та залучення додаткового ресурсного забезпечення системи позашкільної освіти через державно-приватне партнерство, співробітництво територіальних громад, корпоративну соціальну відповідальність та співпрацю з інститутами громадянського суспільства.

У ході розробки та обґрунтування розвитку інтеграційної моделі публічного управління позашкільною освітою автором *удосконалено* механізми оптимізації управлінських рішень на основі інтеграційної моделі публічного управління (міжвідомча співпраця, державно-громадське партнерство та державно-громадське управління), що передбачає консолідацію ресурсів територіальних громад та різних органів публічної влади для підвищення доступності та якості послуг позашкільної освіти в умовах децентралізації влади.

Під час визначення напрямів упровадження кластерного підходу в системі позашкільної освіти як складової частини сталого розвитку громад та територій здобувачем *удосконалено* класифікацію кластерів позашкільної освіти залежно від їх функціональної спрямованості, що дозволяє глибше інтегрувати позашкільну освіту з іншими освітніми та гуманітарними системами; *дістало подальшого розвитку* розробка концепції створення та забезпечення функціонування соціально-гуманітарних кластерів з інтегрованими освітніми елементами як складових регіонального та місцевого розвитку.

У контексті подальших наукових досліджень та розробок особливий інтерес становить підхід до розроблення концепції створення та забезпечення функціонування соціально-гуманітарних кластерів з інтегрованими освітніми елементами як складових регіонального та місцевого розвитку, а також обґрунтування концепції функціонування системи позашкільної освіти в контексті реалізації державної молодіжної політики.

Окрім цього, здобувачем виокремлено наступні аспекти наукової новизни: *удосконалено*: теоретичні засади міжвідомчої та міжсекторальної взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства та приватних суб'єктів господарювання як

складових забезпечення ефективного публічного управління позашкільною освітою; понятійно-категоріальний апарат предметної сфери дослідження;

дістали подальшого розвитку: систематизація інших перспективних напрямів реформування публічного управління позашкільною освітою в Україні в умовах децентралізації влади та кризових викликів, післявоєнної відбудови сфери освіти.

Усі положення наукової новизни відповідають змісту роботи, є достатньо обґрунтованими і доведеними в результаті проведеного дисертаційного дослідження.

4. Повнота викладу результатів дисертації в опублікованих працях та відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

Дисертаційне дослідження є самостійно виконаною науковою працею, в якій викладено авторський підхід до обґрунтування комплексу концептуальних положень, підходів та моделей реформування публічного управління позашкільною освітою в Україні, та запропоновано напрями та практичні рекомендації щодо розвитку національної системи позашкільної освіти.

За темою дисертаційного дослідження опубліковано у 12 наукових працях, із них: 3 статті в українських періодичних фахових виданнях (з них 1 – у співавторстві); 1 публікація в періодичному науковому виданні держави, яка входить до Організації економічного співробітництва та розвитку та Європейського Союзу; 8 тез доповідей у матеріалах науково-практичних конференцій. Кількість та тематична спрямованість опублікованих праць відповідають актуальним вимогам Міністерства освіти і науки України щодо висвітлення наукових результатів дисертації на присудження ступеня доктора філософії.

Основні результати дисертаційного дослідження, висновки і рекомендації оприлюднено та обговорено на таких вітчизняних науково-комунікативних заходах: «Widening Our Horizons» («Розширюючи обрії») (м. Дніпро, 2022); «Інноваційні інструменти забезпечення інвестиційного та інфраструктурного розвитку територій та громад» (м. Дніпро, 2022); «Актуальні проблеми європейської та євроатлантичної інтеграції України» (м. Дніпро, 2022, 2023); «Наукова весна» (м. Дніпро, 2023, 2024); «Міжнародний форум «Безпечна, комфортна, спроможна, територіальна громада» (м. Дніпро, 2023, 2024), «Забезпечення стійкості, ревіталізації та розвитку територій і громад в Україні» (м. Дніпро, 2023).

За результатами вивчення дисертаційного дослідження та опублікованих здобувачем наукових праць, а також наданим звітом щодо перевірки тексту на унікальність, порушень академічної доброчесності не було встановлено. У наданій довідці унікальність тексту становить 92% (джерела з інтернету, із вилученням цитат). Використані матеріали, тексти, документи та ідеї інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

5. Значення роботи для науки, практики та суспільства

Теоретичне та практичне значення результатів дослідження Гладкова К.Ю. полягає у наступному:

теоретичне значення дослідження вирізняється тим, що є першою в українській науці з публічного управління спробою комплексного пошуку та аналізу напрямів реформування публічного управління позашкільною освітою, що дозволяють заповнити існуючу прогалину в наукових дослідженнях цієї тематики. Водночас у ньому розвиток системи позашкільної освіти розглянуто крізь призму її взаємозв'язку та інтеграції з іншими освітніми підсистемами та суміжними сферами, зокрема культурою, фізичною культурою і спортом, а також молодіжною роботою;

практична значущість одержаних результатів полягає в тому, що розроблені автором концептуальні підходи та прикладні рекомендації можуть бути використані як основа для формування державних, регіональних і місцевих програм розвитку позашкільної освіти, а також для визначення перспективних напрямів її подальшої трансформації в контексті загального реформування освітньої сфери.

Наукові рекомендації, висновки, пропозиції дисертації були враховані і використані у діяльності:

Департаменту освіти і науки Дніпропетровської обласної державної адміністрації при плануванні роботи сектору позашкільної освіти та виховної роботи управління дошкільної, позашкільної та загальної середньої освіти, зокрема в частині: розвитку інтеграційних моделей публічного управління позашкільною освітою; забезпечення координації діяльності різних суб'єктів для консолідації можливостей та залучення додаткового ресурсного забезпечення системи позашкільної освіти через державно-приватне партнерство; впровадження кластерної моделі функціонування системи позашкільної освіти як складової частини розвитку громад та територій, що передбачає інтеграцію позашкільної освіти з іншими складниками системи освіти та комерційними суб'єктами господарювання (довідка про впровадження від 17.03.2025 № 1687/0/211-25);

Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді щодо створення та забезпечення функціонування еколого-виховних кластерів з інтегрованим елементом позашкільної освіти та можливостей залучення додаткового ресурсного забезпечення позашкільної освіти через міжсекторальну взаємодію органів державної влади, органів місцевого самоврядування, приватних суб'єктів господарювання та громадськості на принципах партнерства та соціальної відповідальності (довідка про впровадження від 19.03.2025 № 102);

Навчально-наукового інституту державного управління НТУ «Дніпровська політехніка» під час вдосконалення навчально-методичного забезпечення освітніх програм (довідка про впровадження від 30.12.2024 № 12-34/183);

Громадської організації «Асоціація молодіжних працівників України» при наданні пропозицій до проєктів регіональних програм з питань розвитку молодіжної роботи, зокрема щодо можливостей запровадження конструктивної взаємодії позашкільної освіти та молодіжної роботи через посилення функціональних зв'язків між органами державної влади та органами місцевого самоврядування; організації просторів позашкільної освіти на базі молодіжних центрів та організації молодіжних просторів на базі закладів позашкільної освіти; можливостей залучення молодіжних працівників у систему виховання дітей та молоді в закладах позашкільної освіти; взаємодії системи позашкільної освіти, культури, спорту, молодіжної роботи у рамках кластерних утворень; додаткового ресурсного забезпечення молодіжної роботи через залучення потенціалу приватного сектору (довідка про впровадження від 29.01.2025 № 02/25-д);

Павлоградської районної ради під час розробки та/або внесення змін до Програми розвитку та взаємодії органів місцевого самоврядування різних рівнів Павлоградського району, а також при наданні пропозицій до проєктів регіональних цільових програм (довідка про впровадження від 24.03.2025 № 02-24-91/0/2-25).

Таким чином, одержані Гладковим К.Ю. результати дослідження, дають змогу оптимізувати та покращити діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування від центрального до місцевого рівня в контексті реалізації державної політики у сфері позашкільної освіти та розвитку системи позашкільної освіти через впровадження відповідних реформ.

6. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертаційної роботи

У процесі опрацювання та аналізу дисертаційного дослідження, вважаю за необхідне звернути увагу Гладкова К.Ю. та членів разової спеціалізованої вченої ради на певні дискусійні положення та зауваження, що містяться в роботі:

1. У підпункті 1.3, що стосується аналізу зарубіжного досвіду публічного управління позашкільною освітою, особливу увагу акцентовано на досвіді європейських держав. Разом з тим доцільно було б розширити діапазон держав через аналіз досвіду та моделей позашкільної освіти в Азійсько-Тихоокеанському регіоні та Америці.

2. У дисертації бракує розрахунків або прогнозів економічної доцільності, витрат і очікуваного ефекту від імплементації запропонованих напрямів реформування публічного управління позашкільною освітою.

3. З точки зору методології дослідження спостерігається відсутність емпіричної складової (опитування, інтерв'ю), що ускладнює процес оцінювання запропонованих напрямів реформування публічного управління позашкільною освітою на практиці.

4. У рис. 1.3. (ст. 45) автором дисертації запропоновано схему публічного управління позашкільною освітою, що включає наступні елементи: органи

державної влади, органи місцевого самоврядування, зворотний зв'язок, систему позашкільної освіти та послуги позашкільної освіти. Проте зазначена схема не враховує діяльність представників приватного сектору та інститутів громадянського суспільства у процесі публічного управління позашкільною освітою та реалізації рішень, що мають суспільне значення, в контексті реалізації політики держави у відповідній сфері.

5. Один із запропонованих автором інструментів фінансування позашкільної освіти, а саме використання частини доходів від азартних ігор, викликає певну дискусію з огляду на етичну колізію між позашкільною освітою та азартними іграми, а також потенційну мінливість (непостійність) дохідності джерел фінансування позашкільної освіти. При цьому наявні нормативно-правові умови наразі унеможливають залучення частини доходів від азартних ігор на розвиток системи позашкільної освіти, що вимагає певного законодавчого врегулювання.

Вказані зауваження суттєво не впливають на основні положення дисертації та одержані результати дослідження, наукову новизну, а також не знижують її теоретичну та практичну цінність.

7. Загальний висновок про відповідність роботи встановленим вимогам

Дисертаційна робота Гладкова К.Ю. на тему «Реформування публічного управління позашкільною освітою в Україні» є самостійним та завершеним науковим дослідженням, результати якого мають наукову новизну, теоретичну та практичну цінність. Здобувач продемонстрував високий рівень обізнаності за проблематикою дослідження, що підкріплено попередньою професійною діяльністю у відповідній сфері, використав сучасні методи наукового аналізу, забезпечив міждисциплінарний підхід до вивчення об'єкта дослідження, а також запропонував оригінальні науково обґрунтовані моделі й управлінські рішення. Основні положення та висновки дисертації є достатньо обґрунтованими, достовірними та мають елементи наукової новизни.

На підставі актуальності теми дисертації, належного ступеня обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, науковій новизні одержаних результатів, повноти викладу результатів дисертації в опублікованих працях, дотримання академічної доброчесності, теоретичної та практичної значимості результатів дослідження можна стверджувати, що дисертаційна робота Гладкова К.Ю. на тему «Реформування публічного управління позашкільною освітою в Україні» відповідає галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» та спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування», Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (із змінами), а також Вимогам до оформлення дисертації, затверджених наказом Міністерства

освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 03 лютого 2017 року за № 155/30023 (із змінами).

У зв'язку з чим вважаю, що здобувач *Гладков Кирило Юрійович*, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Офіційний опонент,

д.держ.упр., проф., професор кафедри
педагогіки та психології управління
соціальними системами імені академіка
І.А. Зязюна Навчально-наукового інституту
соціально-гуманітарних технологій
Національного технічного університету
«Харківський політехнічний інститут»

Лариса ГРЕНЬ

